

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet

AUTORI:

Valentina Boc

Mario Perus

MENTOR: dr. sc. Vesna Vesela-Bilić, doc.

NASLOV:

Procjene učitelja o jezičnim poteškoćama zlostavljane djece

Zagreb, 2010.

Ovaj rad izrađen je u Učiteljskom fakultetu u Zagrebu pod vodstvom dr. sc. Vesne Vesele-Bilić, doc. i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2009./2010.

SADRŽAJ RADA

1. <u>UVOD</u>	<u>1</u>
2. <u>METODOLOŠKI PRISTUP</u>	<u>4</u>
<u>2.1. CILJEVI</u>	<u>4</u>
<u>2.2. UZORAK</u>	<u>5</u>
<u>2.3. INSTRUMENT</u>	<u>5</u>
<u>2.4. PRIKUPLJANJE I OBRADA PODATAKA</u>	<u>6</u>
3. <u>REZULTATI I RASPRAVA</u>	<u>7</u>
4. <u>ZAKLJUČCI</u>	<u>13</u>
5. <u>LITERATURA</u>	<u>14</u>
6. <u>SAŽETAK</u>	<u>16</u>
7. <u>SUMMARY</u>	<u>17</u>
8. <u>PRILOZI</u>	<u>18</u>

1. UVOD

Iako je problem zlostavljanja u novije vrijeme u središtu javne pozornosti, čini se da je potrebno još puno raditi na edukaciji, osobito budućih učitelja, kako bi kvalitetno mogli pomoći zlostavljanoj djeci u prevladavanju poteškoća koje se uočavaju u školi. Među prvim preventivnim zadacima treba istaknutu prepoznavanje znakova zlostavljanja, a koji su često uočljivi u dječjoj komunikaciji s okolinom. Među znakovima nalaze se i poteškoće u svladavanju jezičnih vještina. Kako bi učitelji pomogli djeci koja imaju poteškoća u učenju jezika i njegovom pravilnom korištenju, moraju znati prepoznati uzroke. Premda se većina jezičnih poteškoća može objasniti patološkim uzrocima (razne bolesti), dio uzroka može se pronaći i u zlostavljanju. Naime, odrastanje u nepovoljnim obiteljskim uvjetima ometa djetetovu kompetenciju i stvara različite barijere te utječe na školski uspjeh (Killen, 2001.). Budući je usvajanje jezika kompleksan proces, potrebno je uzeti u obzir mnogo čimbenika koji na to utječu. Otvorenost prema okolini i spremnost na učenje samo su mali dio slagalice koja je potrebna za usvajanje jezika. A upravo ta dva čimbenika su kod zlostavljane djece uvelike oštećena. Zlostavljana djeca često mogu postati povučena ili izrazito agresivna. Samim time prestaju biti otvorena, a zbog čega izravno pati njihovo učenje jezika. Također, ponavljanje traumatizacije upliće se u neurobiološki razvoj, posebice u kapacitet za integriranje senzornih, emocionalnih i kognitivnih informacija u koherentnu cjelinu (Van der Kolk, 2005.).

Emocionalnim zlostavljanjem smatra se ustrajno neprijateljsko ili indiferentno ponašanje roditelja i drugih koji nastupaju s pozicije moći, na temelju kojeg dijete može zaključiti da je bezvrijedno, nevoljeno, neadekvatno, što oštećuje njegovu emocionalnu stabilnost i psihološke kapacitete, a neposredno ili posljedično se odražava na njegovo emocionalno, kognitivno, bihevioralno i tjelesno funkcioniranje (Bilić, 2009.). Navedeno je moguće vidjeti i kod djece predškolske i školske dobi. Emocionalno zlostavljana djeca su društveno povučena, imaju problema sa usmjeravanjem pažnje te u školskoj dobi manifestiraju slabije kognitivne mogućnosti (Erickson, Egeland, 1996.). Takva djeca najčešće izbjegavaju uključenost u zajedničke projekte i zadatke u koje je uključen velik broj ljudi. Imaju problema sa nastupom pred većim brojem slušatelja. Konkretno, sa čitanjem tekstova, sastavaka i priča u učionici punoj djece.

Za razliku od emocionalnog zlostavljanja čije posljedice nisu vidljive, tjelesno zlostavljanje ostavlja vidljive fizičke tragove, pa ga je lakše identificirati. Tjelesno se zlostavljanje definira kao učestalo ili pojedinačno ekstremno grubo ponašanje s ciljem nanošenja boli kao što je pljuskanje/šamaranje; udaranje predmetima; silovito drmanje; snažno odguravanje; udaranje šakama ili nogama; povlačenje za kosu ili uši, čije posljedice mogu, ali i ne moraju biti trenutačno vidljive. (Pećnik, 2003.; Buljan - Flander, Kocijan - Hercigonja, 2003.; Bilić, Zloković, 2004.) Ipak, i ovdje treba biti oprezan, jer modrice, ožiljci i drugi tragovi ozljeđivanja mogu biti posljedica dječje nepažnje, igre ili pada.

Traumatska iskustva zlostavljanja mogu zakočiti sposobnost slijednog organiziranja materijala, što vodi do teškoća u pisanju, čitanju i verbalnom komuniciranju (Coster, Cicchetti, 1993.). Ovo se djelomice može objasniti činjenicom da se lijeva polutka mozga, zadužena za jezik, „isključuje“ kada dijete iz nekog razloga ponovno proživljava stresnu situaciju ili se prisjeća određene traume (Rauch et al., 1996.). Uz to, zlostavljana djeca imaju minimalna iskustva u primjeni verbalnih metoda u rješavanju problema, a posebice osjećaju poteškoće u izvlačenju ključnih ideja iz dužih tekstova (Coster, Cicchetti, 1993.).

Sve je više dokaza o velikoj povezanosti između zlostavljanja u djetinjstvu i kognitivnih, socijalnih, emocionalnih i bihevioralnih poteškoća tijekom djetinjstva ali i u odrasloj dobi (Cicchetti, Toth, 1995.; Post, Weiss, Leverich, 1994.). Zanemarivanje kao i zlostavljanje povezani su s ozbiljnim, prožimajućim i dugotrajnim posljedicama za niz neuro-psiholoških funkcija uključujući ekspresivne i receptivne jezične mogućnosti (Snow, 2009.). Neka istraživanja pokazuju kako zlostavljanje može rezultirati ometanjem razvoja područja mozga odgovornih za pamćenje, učenje i regulaciju emocionalnog izražavanja (Neuberger, 1997. u Lowenthal, 1999.). Mozak zlostavljanog djeteta može bit čak 20 do 30% manji od mozga njihovih nezlostavljanih kolega (Perry, 1993. u Lowenthal, 1999.).

Rezultati nekih istraživanja indiciraju nisku razinu samopoštovanja te slabe komunikacijske i socijalne vještine. Djeca pokazuju poteškoće u prilagodbi jezika kontekstu te koriste vrlo ograničen rječnik što ometa razumijevanje sadržaja. Čini se da postoji značajan odmak u različitim aspektima jezika koji su procjenjivani. Posebno su bile uočljive poteškoće u pragmatičnim funkcijama (Manso, Mendez, 2006.).

Pears i Fisher (2005.) uspoređivali su kognitivne sposobnosti zlostavljane predškolske djece smještene kod udomitelja s grupom nezlostavljanih predškolaca slične društveno-

ekonomske pozadine. Otkrili su da zlostavljana djeca pokazuju značajno niže rezultate u vizualno-prostornom, jezičnom i kognitivnom funkcioniranju, pri čemu emocionalno zlostavljana djeca postižu lošije rezultate od tjelesno i seksualno zlostavljane djece. Eigsti i Cicchetti (2004.) zaključuju da u usporedbi s nezlostavljansom djecom sličnih uvjeta odrastanja, zlostavljana djeca imaju više poteškoća sa ekspresivnom sintaksom dok je njihovo razumijevanje vokabulara ispod prosjeka.

Mnogi su istraživači dječjeg ponašanja i kliničari skrenuli pozornost na važnost ranog prepoznavanja razvojnih problema, nužnost praćenja stabilnosti i kontinuiteta poremećaja, te naglasili značaj prognostičke dimenzije (Mikas, 2007.). Sustavno praćenje dječjeg razvoja pruža nam mogućnost kontinuiranog sagledavanja cjelokupne situacije koja se odnosi na dijete. Ako se primijete neka značajnija odstupanja od uobičajenog funkcioniranja primjerenog za tu dob, potrebno je ispitati okolnosti i pronaći razloge koji do njih dovode. Kada se dobije jasna i objektivna slika poteškoća djeteta, odnosno konkretnije se odredi njegov razvojni profil tada postaje jasnije što se doista događa. Otvara se i mogućnost objektivnijeg sagledavanja etiološke dimenzije detektiranog problema. Postaju vidljiviji različiti aspekti djetetova ponašanja, kao i njegovo intrapsihičko stanje.

Zanimalo nas je koliko su učitelji u stanju detektirati poteškoće zlostavljanje djece u nastavi jezika, te njihova procjena u kolikoj mjeri emocionalno, odnosno tjelesno zlostavljanje utječe na dječju sposobnost učenja jezika. Ispitali smo također smatraju li se učitelji dovoljno educirani za prepoznavanje jezičnih poteškoća i poticanje napretka zlostavljane djece?

2. METODOLOŠKI PRISTUP

2.1. CILJEVI

1. Kao što je prethodno navedeno, a u istraživanjima utvrđeno, zbog uvjeta odrastanja tjelesno zlostavljana djeca imaju jezičnih poteškoća. Zanimalo nas je kako taj problem percipiraju njihovi učitelji i jesu li njihovi stavovi povezani s radnim iskustvom.

U skladu s nekim istraživanjima (Bilić, 2009.) o roditeljskom ili vršnjačkom emocionalnom zlostavljanju djece, željeli smo provjeriti koliko su učitelji upoznati s poteškoćama koje emocionalno zlostavljanje ima na jezične vještine djeteta.

Zanimalo nas je u kojoj mjeri i kojim segmentima zlostavljana djeca imaju određenih poteškoća u nastavi jezika. Stoga smo analizirali zasebno segment emocija (izražavanje emocija, iskazivanje empatije), zatim kognitivne procese (uzročno – posljedična povezanost, zaključivanje) te jezične strukture (vokabular, gramatika, redoslijed riječi, izgovor riječi).

2. Željeli smo istražiti smatraju li se učitelji dovoljno educirani o utjecaju zlostavljanja na jezične vještine i mogu li potaknuti napredak kod te djece. Također nas je zanimalo uolikoj mjeri su njihove procjene povezane s godinama radnog iskustva.

a) Budući da se o zlostavljanju djece učestalo govori i piše, pretpostavili smo da su učitelji su dovoljno educirani o toj problematici.

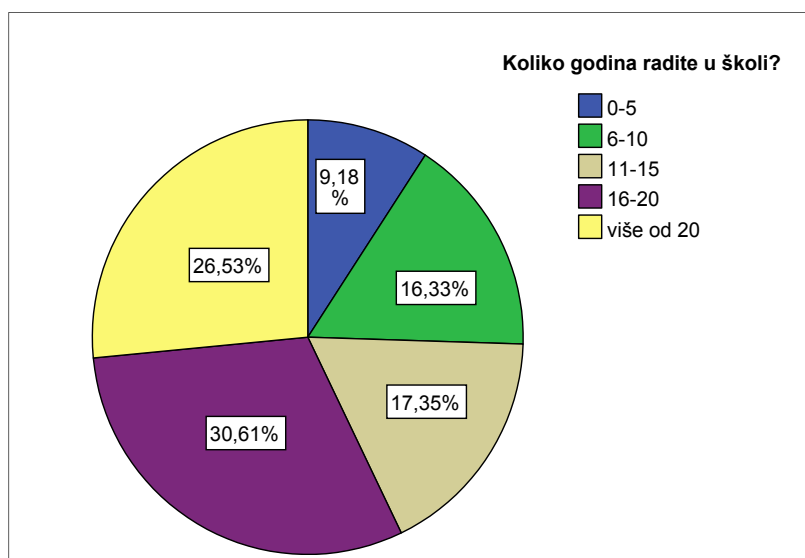
b) Također smo pretpostavili da učitelji znaju prepoznati zlostavljanu djecu i prilagoditi im jezične sadržaje.

c) Budući da se na studijima sve više obrađuje tematika zlostavljanja, očekujemo da mlađi učitelji, odnosno oni koji su nedavno završili studij, imaju više znanja, lakše prepoznaju zlostavljanu djecu i njihove poteškoće u nastavi jezika.

2.2. UZORAK

U istraživanju je sudjelovalo 98 učitelja razredne nastave osnovnih škola grada Zagreba i okolice, od čega su očekivano, svega tri učitelja muškog spola. Od ukupnog broja anketiranih učitelja 9,18% ih je s radnim stažem do 5 godina. 6-10 godina radnog iskustva ima 16,33% učitelja, a 17,35% učitelja u školi radi 11-15 godina. Najveći postotak učitelja (30,61%) ima 16 – 20 godina radnog iskustva, a 26,53% učitelja ima više od 20 godina radnog iskustva (graf 1).

Graf 1: Radni staž

2.3. INSTRUMENT

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik (Prilog 1) koji se sastojao od 16 pitanja. Upitnik su preliminarno rješavali studenti 5. godine Odsjeka za razrednu nastavu na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Upitnik je modificiran u skladu s njihovim sugestijama i komentarima. Prva skupina pitanja odnosila se na spol i radni staž učitelja. Druga skupina pitanja bila je zatvorenog tipa i odnosila se na to jesu li učitelji susretali tjelesno i emocionalno zlostavljanu djecu. Ostalih 12 pitanja odnosilo se na procjene učitelja o utjecaju zlostavljanja na jezične vještine. Učitelji su procjenjivali varijable na skali od pet stupnjeva (nimalo, jako malo, malo, puno, jako puno). U posljednja dva pitanja učitelji su procijenili koliko su educirani o zlostavljanju i koliko mogu utjecati na jezični napredak zlostavljane djece.

2.4. PRIKUPLJANJE I OBRADA PODATAKA

Ispitivanje je provedeno u travnja 2010., a učitelji su u njemu sudjelovali dobrovoljno i anonimno. U općoj uputi objašnjena je svrha i cilj istraživanja

Obrada podataka

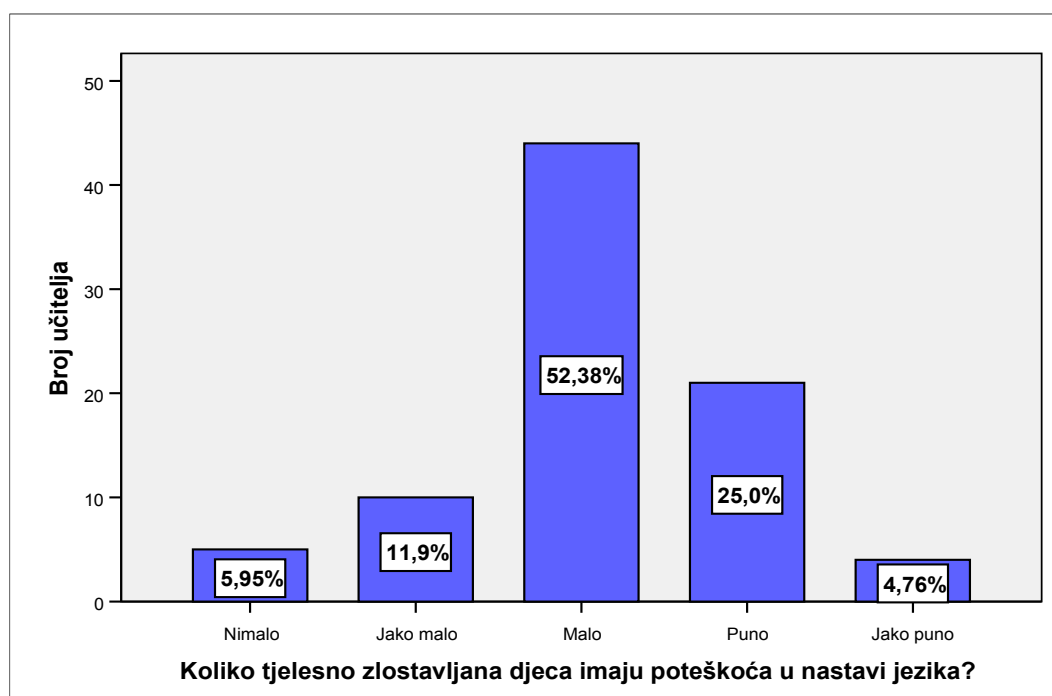
U obradi podataka je korišten program Statistical Package for Social Sciences (SPSS 14.0). Podaci su analizirani korištenjem deskriptivno-statističkih indikatora (frekvencija, aritmetičke sredine, standardne devijacije) i Kendallovim koeficijentima korelacije (τ).

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1 Percepcija poteškoća tjelesno i emocionalno zlostavljane djece u nastavi jezika

Prema rezultatima provedenog istraživanja najveći postotak učitelja (52,4%), bez obzira na radni staž, smatra kako tjelesno zlostavljanje ima malo utjecaja na poteškoće djece u ovladavanjem jezičnim sadržajima. 11,9% učitelja navodi da zlostavljana djeca imaju jako malo, a 5,95% da uopće nemaju poteškoća u ovladavanju jezičnim vještinama. 25% učitelja smatra da djeca imaju puno poteškoća uzrokovanih tjelesnim zlostavljanjem. Mali postotak učitelja, 4,76% procjenjuje da tjelesno zlostavljana djeca imaju jako puno problema u nastavi jezika (graf 2). Iz rezultata možemo zaključiti da unatoč sve većem broju istraživanja o tjelesnom zlostavljanju učitelji nisu upoznati s njegovim posljedicama na usvajanje jezičnih vještina.

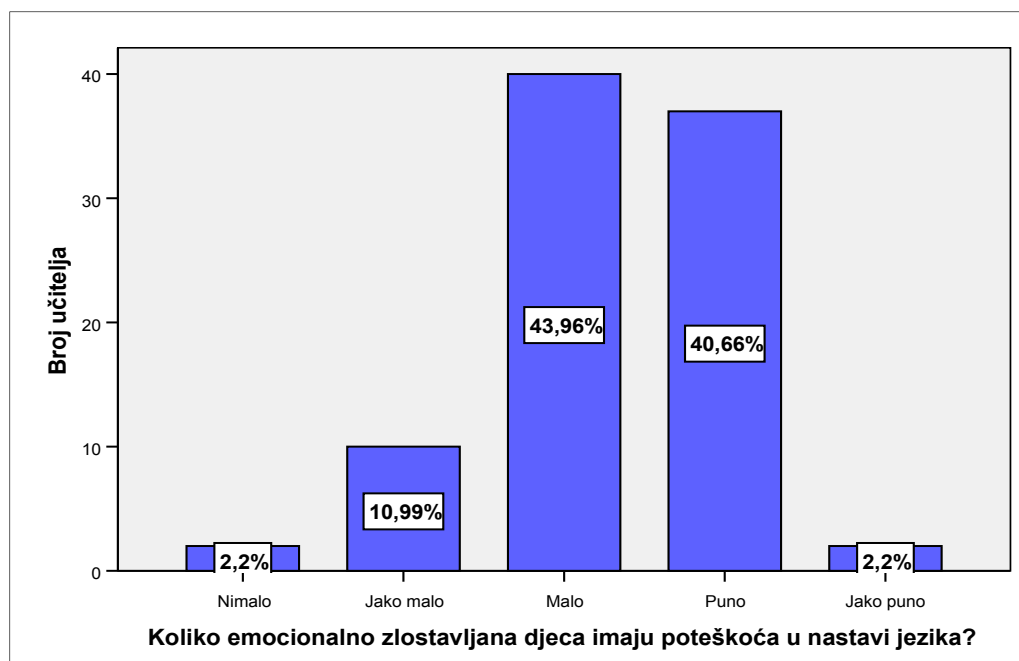
Graf 2: Procjene učitelja o poteškoćama tjelesno zlostavljane djece u nastavi jezika

Kod procjena utjecaja emocionalnog zlostavljanja na jezične poteškoće, 2,2% učitelja smatra da emocionalno zlostavljana djeca imaju jako puno poteškoća. Visok postotak učitelja, njih 40,66% procjenjuje da emocionalno zlostavljana djeca imaju puno poteškoća u nastavi jezika. Također veliki postotak 43,96% misli da imaju malo poteškoća, 10,99% ih smatra da imaju jako malo te 2,2% učitelja koji smatraju da nemaju nimalo poteškoća (graf 3). Možemo zaključiti da učitelji smatraju da emocionalno zlostavljanje utječe više nego

tjelesno na poteškoće u nastavi jezika. Ovi rezultati u skladu su s prijašnjim istraživanjima (Pears i Fisher, 2005.). Budući da je emocionalno zlostavljanje teže uočiti rezultate bismo mogli objasniti pretpostavkom da učitelji koji su senzibilniji za identificiranje emocionalnog zlostavljanja lakše prepoznaju utjecaj zlostavljanja na poteškoće djece u učenju jezika.

Graf 3: Procjene učitelja o poteškoćama emocionalno zlostavljane djece u nastavi jezika

Kad je riječ o izražavanju emocija učitelji su složni da djeca imaju puno (75,8%) poteškoća. Da zlostavljana djeca imaju jako puno poteškoća sa izražavanjem emocija misli 13,2% učitelja, a preostali smatraju kako zlostavljana djeca imaju malo (9,9%) ili jako malo (1,1%) poteškoća.

Učitelji procjenjuju da u iskazivanju empatije zlostavljana djeca imaju minimalno (1,1%) ili malo (29,7%) poteškoća. Da iskazivanje empatije zlostavljanoj djeci predstavlja puno poteškoća smatra 67% učitelja, a njih 2,2% drži kako zlostavljana djeca imaju jako puno poteškoća u iskazivanju empatije.

Vidljivo je da se učitelji razlikuju u procjenjivanju poteškoća s emocionalnim izražavanjem i iskazivanjem empatije kod zlostavljane djece. Međutim, u prosjeku učitelji smatraju da zlostavljana djeca imaju puno poteškoća u navedenim područjima ($M=3,8$ $s.d=0,79$). Koeficijent korelacije između procjena učitelja o utjecaju zlostavljanja na poteškoće u iznošenju emocija i procjena o utjecaju zlostavljanja na iskazivanje empatije iznosi $\tau=0,4$ ($p<0,01$), to jest učitelji koji misle da zlostavljanje utječe na izražavanje emocija misle da ono utječe i na iskazivanje empatije. Zanimljiva je i statistički značajna povezanost

između samo-procjena učitelja o educiranosti i procjena o utjecaju zlostavljanja na izražavanje emocija i empatije ($\tau=0,26$, $p<0,01$), odnosno, učitelji koji se smatraju educiranijima češće procjenjuju da zlostavljanje utječe na izražavanje emocija i empatije. Također postoji statistički značajna povezanost između godina staža učitelja i njihovih procjena o poteškoćama zlostavljane djece u iskazivanju emocija i empatije ($\tau=0,23$, $p<0,01$). Naime, učitelji s više radnog staža češće prepoznaju poteškoće u izražavanju emocija i empatije kod zlostavljane djece.

Za konkretne dijelove procesa učenja, zaključivanje i uzročno–posljedičnu povezanost, utvrdili smo zanimljive rezultate. Učitelji koji procjenjuju da zlostavljana djeca imaju problema u iskazivanju empatije procjenjuju i da zlostavljana djeca imaju poteškoća sa uzročno-posljedičnom povezanošću ($\tau=0,37$, $p<0,01$). 38.5% učitelja procjenjuje da zlostavljana djeca imaju malo problema s razumijevanjem uzročno–posljedične povezanosti, 4,4% smatra da imaju jako malo, te 6,6% učitelja smatra da zlostavljana djeca nemaju tih poteškoća. 41,8% učitelja misli da zlostavljana djeca imaju puno poteškoća, a 8,8% da imaju jako puno poteškoća sa razumijevanjem uzročno–posljedične povezanosti.

23,1% anketiranih učitelja smatra da zlostavljana djeca nemaju uopće ili imaju jako malo poteškoća sa zaključivanjem, 47,3% da imaju malo, a 29.7% da imaju puno ili jako puno poteškoća sa zaključivanjem. U prosjeku, učitelji misle da zlostavljana djeca imaju malo poteškoća u uzročno-posljedičnom povezivanju i zaključivanju ($M=3,21$, $s.d.=0,85$).

Kod djece koja imaju poteškoća sa zaključivanjem, učitelji su primijetili i određene poteškoće sa gramatikom ($\tau=0,47$, $p<0,01$). Tako 12,4% učitelja misli da zlostavljana djeca nemaju nimalo poteškoća u usvajanju gramatike, a 16,9% ih smatra da imaju jako malo i 51,7% malo poteškoća. 15,7% zaključilo je da zlostavljana djeca imaju puno poteškoća, a svega 3,4% učitelja zaključilo je da zlostavljana djeca imaju jako puno poteškoća u usvajanju gramatike. Učitelji koji procjenjuju da zlostavljana djeca imaju poteškoća sa gramatikom također smatraju da ta djeca imaju poteškoća i s vokabularom ($\tau=0,68$, $p<0,01$).

Prema mišljenju 22% učitelja zlostavljana djeca nemaju nimalo ili imaju jako malo poteškoća s usvajanjem vokabulara. 52,7% ispitanika misli da zlostavljana djeca imaju malo poteškoća s vokabularom, dok 25,3% smatra da zlostavljana djeca imaju puno i jako puno poteškoća s usvajanjem vokabulara. Statistički je značajna i povezanost poteškoća s vokabularom i poteškoća s redosljedom riječi u rečenici ($\tau=0,73$, $p<0,01$).

54,9% učitelja procijenilo je da zlostavljana djeca imaju malo problema s redosljedom riječi u rečenici, njih 20,9% misli da imaju jako malo ili nimalo poteškoća, a 24,2% smatra da imaju puno ili jako puno poteškoća. Dobiveni rezultati sukladni su sličnim istraživanjima Eigstia i Cicchettia (2004.). Poteškoće s redosljedom riječi u rečenici povezane su i s poteškoćama o izgovoru pojedinih riječi ($\tau=0,57$, $p<0,01$).

Da zlostavljana djeca imaju jako puno poteškoća u izgovoru pojedinih riječi smatra 3,3% učitelja, a njih 25,3% misli da imaju puno poteškoća. 48,4% učitelja je primijetilo da zlostavljana djeca imaju malo poteškoća, dok 23,1% učitelja misli da zlostavljana djeca nemaju nimalo poteškoća u izgovoru pojedinih riječi ili ih imaju jako malo. Ako usporedimo prosjek odgovora dobivenih o utjecaju zlostavljanja na poteškoće u konkretnim jezičnim strukturama (gramatika, vokabular, sintaksa, izgovor) uočavamo da učitelji smatraju da zlostavljana djeca imaju malo poteškoća u tom području ($M=2,96$, $s.d.=0,76$).

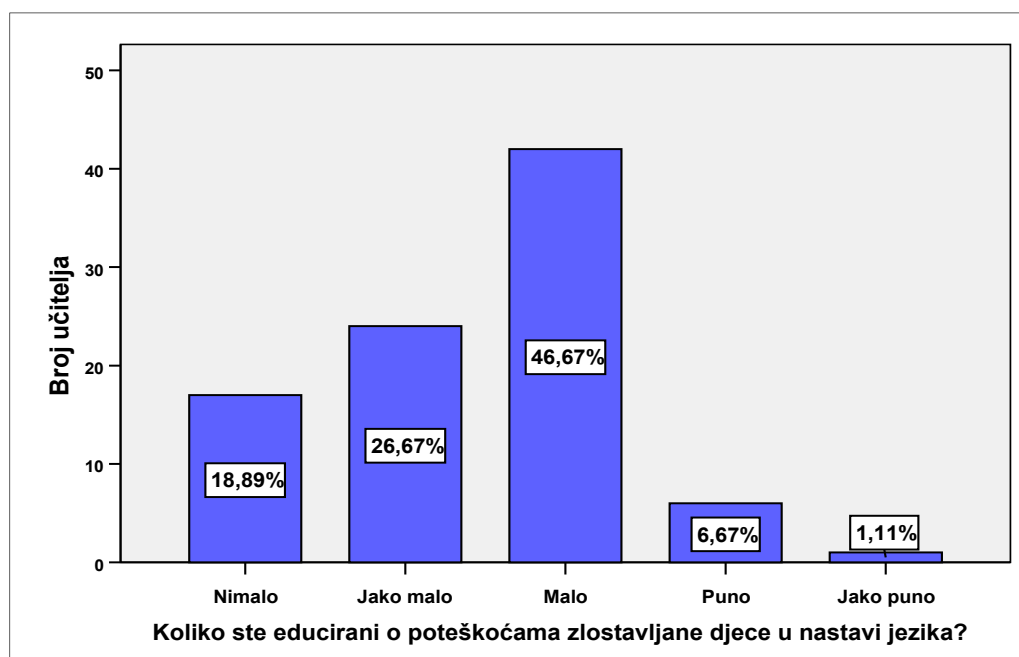
Zanimljivo je da su učitelji koji su susretali tjelesno zlostavljane djecu susretali i emocionalno zlostavljane djecu ($\tau=0,35$, $p<0,01$). Učitelji koji su susretali tjelesno zlostavljane djecu daju veće procjene o tome da učitelji mogu potaknuti napredak u usvajanju jezičnih vještina kod zlostavljane djece ($\tau=0,26$, $p<0,01$). Za usporedbu, ne postoji značajna povezanost između učitelja koji su susretali emocionalno zlostavljane djecu i njihovih procjena o tome da učitelji mogu potaknuti napredak u usvajanju jezičnih vještina kod zlostavljane djece.

3.2. Učitelji su dovoljno educirani o poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika.

Zbog opširnijeg obrazovanja mlađi učitelji su bolje upućeni u prepoznavanje zlostavljane djece i prilagođavanje sadržaja takvoj djeci

Od cjelokupnog broja anketiranih učitelja (graf 4), jako veliki postotak, čak 92,23% ih smatra da nisu dovoljno educirani. Preciznije, 46,67% drži da su malo, a 26,67% jako malo educirani, dok čak 18,89% misli da nisu uopće educirani o poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika. Nasuprot njima, svega 6,67% vjeruje da su puno i samo 1,11% jako puno educirani. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da učitelji smatraju da nisu dovoljno educirani o poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika.

Graf 4: Educiranost učitelja o jezičnim poteškoćama zlostavljane djece

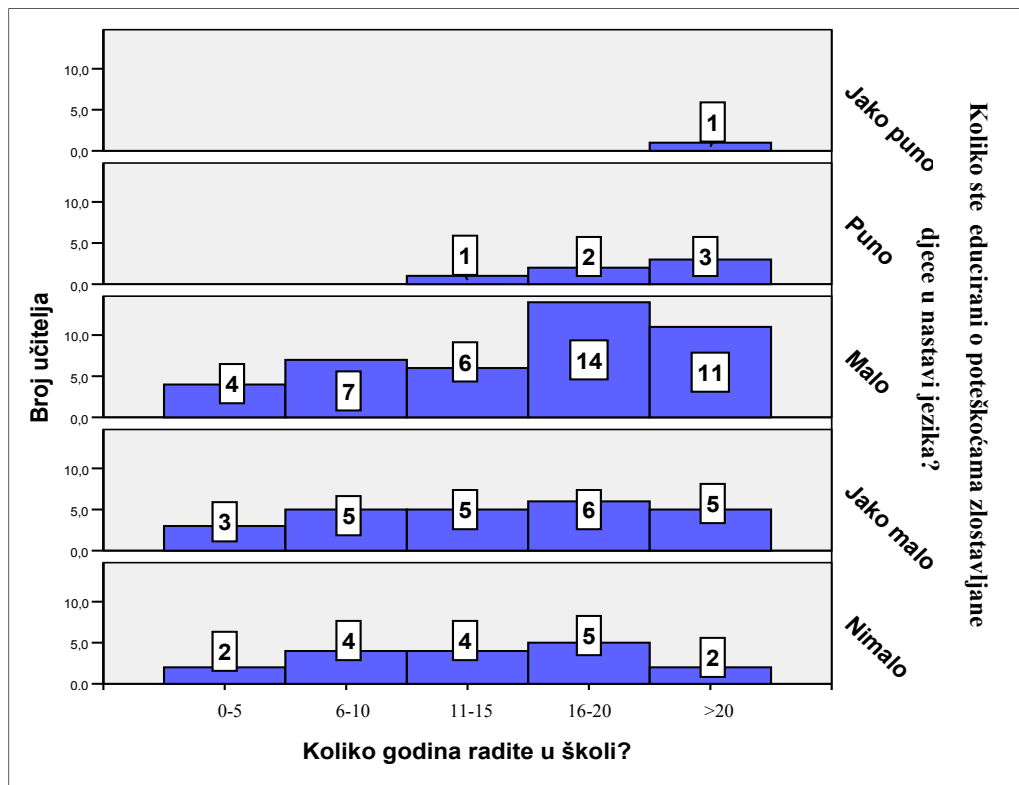

Kako je iz rezultata vidljivo da se učitelji razilaze u stavovima, proučili smo povezanost mišljenja s njihovim radnim iskustvom (graf 5). Niti jedan učitelj s radnim stažem do 5 godina ne procjenjuje da je puno ili jako puno educiran. Svega 1 učitelj s radnim stažem većim od 20 godina zaključio je da je jako puno educiran. Iz grafa možemo vidjeti da i učitelji koji misle da su puno educirani uglavnom imaju više od 10 godina staža. Najveći broj učitelja smatra da su malo educirani, s time da su ovdje najbrojniji učitelji koji imaju 16-20 godina radnog iskustva. Ispitanike koji smatraju da su jako malo ili nimalo educirani možemo podjednako pronaći u svim kategorijama radnog staža. Koeficijent korelacije između radnog staža i samo-procjena educiranosti o jezičnim poteškoćama iznosi $\tau=0,2$ ($p<0,05$) iz čega slijedi da učitelji s duljim radnim stažem procjenjuju da su bolje educirani.

Ovaj rezultat je u suprotnosti s našom pretpostavkom da su mlađi učitelji bolje educirani. Interesantno je da unatoč opširnijem i duljem obrazovanju mlađi učitelji (0-5 godina staža) smatraju kako nisu dovoljno educirani o spomenutim poteškoćama. Dobiveni rezultat moguće je objasniti kontinuiranim rastom novih saznanja o toj temi i sve većim brojem istraživanja, pa stoga mlađi učitelji smatraju da je sve više informacija koje bi trebali znati kako bi se mogli kvalificirati kao dovoljno educirani. Također, usprkos duljem radnom stažu ni iskusniji učitelji nisu dovoljno upoznati s poteškoćama zlostavljane djece u nastavi

jezika. Možemo zaključiti kako učitelji bez obzira na radni staž znaju vrlo malo o jezičnim poteškoćama kod zlostavljane djece.

Graf 5: Povezanost duljine radnog staža sa stupnjem educiranosti učitelja

4. ZAKLJUČCI

1. Rezultati su pokazali kako najveći postotak učitelja (52,4%), bez obzira na radni staž, smatra kako *tjelesno zlostavljanje* ima **malo** utjecaja na poteškoće djece u ovladavanju jezičnim sadržajima. Sličan je rezultat i kod procjene utjecaja *emocionalnog zlostavljanja* gdje velik postotak učitelja, 43,96% misli da djeca imaju **malo** poteškoća. Ipak, zanimljivo je da 40,66% učitelja procjenjuje da emocionalno zlostavljana djeca imaju **puno** poteškoća u nastavi jezika, odnosno učitelji smatraju da emocionalno zlostavljanje utječe na jezične poteškoće više nego tjelesno.
2. Iz rezultata bi se moglo zaključiti da učitelji bez obzira na duljinu radnog staža smatraju da nisu dovoljno educirani o poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika. Interesantno je da unatoč opširnijem i duljem obrazovanju mlađi učitelji (0-5 godina staža) smatraju kako nisu dovoljno educirani o spomenutim poteškoćama.

5. LITERATURA

Bilić, V. (2009). Utjecaj tjelesnog i emocionalnog zlostavljanja u obitelji na uspjeh učenika iz hrvatskog jezika. *Metodika*, 10, 399-411.

Bilić, V. i Zloković, J. (2004). Fenomen maltretiranja djece. Zagreb: Naklada Ljevak

Buljan - Flander, G. i Kocijan - Hercigonja, G. (2003). Zlostavljanje i zanemarivanje djece. Zagreb: Marko M.

Cicchetti, D., i Toth, S. (1995). Child maltreatment and attachment organization: Implications for intervention. U: Goldberg, S. Muir, R. i Kerr, J. ur., *Attachment theory: Social, developmental, and clinical perspectives*. London: The Analytical Press, 279-308.

Coster, W. i Cicchetti, D. (1993). research on the Communicative Development of Maltreated Children: Clinical Implications, *Topics in Language Disorder*, 13, 25-38

Eigsti, I., i Cicchetti, D. (2004). The impact of child maltreatment on expressive syntax at 60 months. *Developmental Science*, 7, 88-102.

Erickson, M. F., i Egeland, B. (1996). The quiet assault: A portrait of child neglect. U: Scannapieco, M. i Connell – Carrick, K. ur., *Understanding child maltreatment: an ecological and developmental perspective*. New York: Oxford University Press, 99-157.

Pribavljeno 11.03.2010. sa adrese:

<http://books.google.hr/books?id=bMNbc1dLTzsCipg=PA113ilpg=PA113idq#v=onepageiqif=false>

Killen, K. (2001). Izdani: zlostavljana djeca su odgovornost svih nas. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć

Mikas, D. (2007). Kako roditelji i odgojitelji procjenjuju emocionalni razvitak i ponašanje djece predškolske dobi, *Odgojne znanosti*, 9, 49 – 73

Moreno Manso, J. M. i Rabazo Méndez, J. (2006). An intervention from Educational Psychology for abused children: Language stimulation. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 4, 155-176.

Pribavljeno 26.02.2010. sa adrese:

www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/articulos/8/english/Art_8_107.pdf

Newberger, J. J. (1997). New brain development research - A wonderful window of opportunity to build public support for early childhood education. U: Lowenthal, B. (2002). Effects of Maltreatment and Ways to Promote Children's Resiliency. *CEEP, Proceedings of the Lilian Katz Symposium*

Pribavljeno 28.03.2010. sa adrese:

<http://ceep.crc.uiuc.edu/pubs/katzsympro.html>

Pears, K. i Fisher, P. A. (2005). Developmental, cognitive, and neuropsychological functioning in preschool-aged foster children: Associations with prior maltreatment and placement history. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 26, 112-122.

Pećnik, N. (2003). Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece, Jastrebarsko: Naklada Slap

Perry, B. D. (1993). Medicine and psychotherapy: Neurodevelopment and neurophysiology of trauma. U: Lowenthal, B. (2002). Effects of Maltreatment and Ways to Promote Children's Resiliency. *CEEP, Proceedings of the Lilian Katz Symposium*

Pribavljeno 28.03.2010. sa adrese:

<http://ceep.crc.uiuc.edu/pubs/katzsympro.html>

Post, R. Weiss, S. i Leverich, G. (1994). Recurrent affective disorder: Roots in developmental neurobiology and illness progression based on changes in gene expression. *Development and Psychopathology*, 6, 781-813.

Rauch, S., van der Kolk, B., Fisler, R., Alpert, N., Orr, S., Savage, C., Fischman, A., Jenike, M., i Pitman, R. (1996). A symptom provocation study of post-traumatic stress disorder using positron emission tomography and script-driven imagery. *Archives of General Psychiatry*, 53, 380-387.

Snow, P. C. (2009). Child maltreatment, mental health and oral language competence: Inviting speech-language pathology to the prevention table. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 11, 95-103.

Van der Kolk, B. A. (2005). Developmental trauma disorder: Towards a rational diagnosis for children with complex trauma histories. *Psychiatric Annals*, 401-408.

Pribavljeno 14.03.2010. sa adrese:

http://www.traumacenter.org/products/pdf_files/preprint_dev_trauma_disorder.pdf

6. SAŽETAK

Problem zlostavljanja je u novije vrijeme u središtu javne pozornosti. Unatoč tome čini se da je potrebno još puno raditi na edukaciji učitelja kako bi kvalitetno mogli pomoći zlostavljanoj djeci u prevladavanju poteškoća koje se uočavaju u školi. Zanimalo nas je koliko su učitelji u stanju detektirati poteškoće zlostavljanje djece u nastavi jezika, te njihova procjena uolikoj mjeri emocionalno, odnosno tjelesno zlostavljanje utječe na dječju sposobnost učenja jezika. Ispitali smo također smatraju li se učitelji dovoljno educirani za prepoznavanje jezičnih poteškoća i poticanje napretka zlostavljane djece? U istraživanju je sudjelovalo 98 učitelja razredne nastave. Rezultati pokazuju da učitelji u prosjeku smatraju kako emocionalno zlostavljanje više od tjelesnog utječe na usvajanje jezika, što je u skladu s prijašnjim istraživanjima. Zanimljivo je da učitelji koji su susretali tjelesno zlostavljanu djecu u usporedbi s kolegama koji su susretali emocionalno zlostavljanu djecu češće procjenjuju da učitelji mogu utjecati na usvajanje jezičnih vještina kod zlostavljane djece. Unatoč brojnim relevantnim istraživanjima o tome da zlostavljana djeca uistinu imaju poteškoća u učenju jezika, naše je istraživanje pokazalo kako učitelji u prosjeku smatraju da zlostavljana djeca nemaju značajnijih ili imaju malo problema sa usvajanjem jezičnih elemenata, ali je isto tako pokazalo i kako se jako velika većina njih (92,23%) ne smatra dovoljno educiranim o toj tematici.

Ključne riječi: zlostavljanje djece, jezične poteškoće, educiranost učitelja, jezične vještine

7. SUMMARY

The problem of child maltreatment has recently been in the centre of attention. Yet, it seems that teachers need more education to be able to help abused children overcome their difficulties. We examined to what degree teachers can detect language difficulties in maltreated children and to what extent maltreatment affects children's language learning. We also studied whether teachers consider themselves educated enough for recognizing language difficulties and stimulating progress in maltreated children. The research was conducted on a sample of 98 teachers. The results show that teachers in average believe that emotional abuse has a larger influence on children's receptiveness of language skills, which matches previous researches. It is very interesting that teachers who encountered physically abused children estimate that teachers can influence children's language development. On the other hand, there is no connection between estimation that teachers can influence children's language development and teachers who encountered emotionally abused children. In spite of numerous relevant researches about the influence of maltreatment on language difficulties, our research has shown that teachers in average noticed little or very little problems in language acquisition with abused children. However, a large percent of teachers (92,23%) also estimate that they are not very well educated on the matter.

Key words: child maltreatment, language difficulties, teacher education, language skills

PRILOG 1

Poštovani,

Molimo Vas da za potrebe studentskog rada ispunite upitnik o Vašim iskustvima s poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika. Na prva četiri pitanja zaokružite odgovor, a zatim prema vlastitoj procjeni i iskustvu u tablici sa **X** označite odgovor s kojim se slažete. Upitnik je anonimn i dobrovoljan, a rezultati će biti korišteni samo u svrhu ovog rada.

1. Spol? M Ž

2. Koliko godina radite u školi?

0 - 5 6 - 10 11 - 15 16 - 20 više

3. Jeste li tijekom rada u školi susretali tjelesno zlostavljanu djecu? DA NE

4. Jeste li tijekom rada u školi susretali emocionalno zlostavljanu djecu? DA NE
(ponižavanu, vrijeđanu, odbacivanu).

Molimo Vas procijenite:

	Nimalo	Jako malo	Malo	Puno	Jako puno
5. Imaju li zlostavljana djeca (ZD) poteškoća u iznošenju emocija?					
6. Imaju li ZD poteškoća s iskazivanjem empatije?					
7. Imaju li ZD poteškoća s razumijevanjem uzročno – posljedične povezanosti?					
8. Imaju li ZD poteškoća sa zaključivanjem?					
9. Imaju li ZD poteškoća s usvajanjem gramatike?					
10. Imaju li ZD poteškoća s usvajanjem vokabulara?					
11. Imaju li ZD poteškoća s redoslijedom riječi u rečenici?					
12. Imaju li ZD poteškoća u izgovoru pojedinih riječi?					
13. Koliko tjelesno zlostavljana djeca imaju poteškoća u nastavi jezika?					
14. Koliko emocionalno zlostavljana djeca imaju poteškoća u nastavi jezika?					
15. Koliko ste educirani o poteškoćama zlostavljane djece u nastavi jezika?					
16. Koliko učitelji mogu potaknuti napredak u usvajanju jezičnih vještina ZD?					

Zahvaljujemo na suradnji!